

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2019- 2020
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗΣ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ ΣΕ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΟ ΑΓΡΙΝΙΟ

Μαργαρίτα Λαΐνα

Επιβλέπων καθηγητής:
Κωνσταντίνος Αδαμάκης

Βόλος, 2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις χωροθετούνται συχνά σε κεντροβαρικές θέσεις σε σχέση με τον αστικό ιστό. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό των πρώην βιομηχανικών θυλάκων στο εσωτερικό των πόλεων και την αναπόφευκτη δημιουργία αστικών κενών. Πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι εξαιτίας του αυξανόμενου ανταγωνισμού μεταξύ των πόλεων αλλά και του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης πολλές πόλεις, παγκοσμίως αναδιοργανώνουν και ανασκευάζουν την εικόνα τους, καθιστώντας αυτές πιο ελκυστικές ώστε να προσεγγίσουν τουρίστες, συνέδρια, αθλητικά γεγονότα, επενδυτές κ.τ.λ Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της ενίσχυσης της πολιτιστικής/ιστορικής ταυτότητας μιας πόλης, αξιοποιώντας ταυτόχρονα και το κτιριακό της απόθεμα. Με αυτή την λογική στην παρούσα διπλωματική ένα κτίριο της βιομηχανικής και ιστορικής κληρονομιάς της πόλης του Αγρινίου, η καπναποθήκη Πάστρατου μετατρέπεται σε ξενοδοχείο και συνεδριακό κέντρο.

A B S T R A C T

Industrial facilities are often centrally located in relation to the urban fabric. This results in the enclosure of former industrial enclaves within cities and the inevitable creation of urban gaps. Many researchers argue that due to the increasing competition between cities and the globalization phenomenon, many cities worldwide are reorganizing and refining their image, making them more attractive to reach tourists, conferences, sporting events, investors, etc. by enhancing the cultural / historical identity of a city while also utilizing its building stock. With this logic in the present diploma thesis a building of the industrial and historical heritage of the town of Agrinio, the Pastratos tobacco warehouse is converted into a hotel and conference center.

Καπναποθήκη Παπαστράτου(πηγή: Χρίστος Σιμάτος)

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΠΝΟΥ

1.1 ΕΛΛΑΔΑ

1.2 ΑΓΡΙΝΙΟ

2. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ: ΧΩΡΟΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ- ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ- ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

2.1 ΟΙ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.2 ΟΙ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ ΣΤΟ ΑΓΡΙΝΙΟ

3. Η ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ

4. ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

5. ΦΩΤΟΡΕΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ο ΚΑΠΝΟΣ

1.1 Ο ΚΑΠΝΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εισαγωγή στην Ελλάδα

Ο καπνός στην Ελλάδα εισάγεται από δυο Γάλλους εμπόρους στη Θεσσαλονίκη στα τέλη του 16ου αιώνα, εποχή που η Ελλάδα ανήκει στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Ωστόσο τα αυστηρά κρατικά μέτρα δεν επιτρέπουν την εκτεταμένη καλλιέργεια του καπνού, κάτι που θα ανατραπεί με την απόφαση του Σουλεϊμάν Β, ο οποίος αίρει του περιορισμού επιβάλλοντας όμως φόρους και δασμούς. Επομένως, η καλλιέργειά του ξεκινάει κυριώς το 17^ο αιώνα. Πρώτα φτάνει στην Μακεδονία και τη Θράκη, σχεδόν ταυτόχρονα όμως και στην περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας. Ο Τούρκος περιηγητής Evliya Celebi, το 1668, περιέγραψε τα πλατύφυλλα, με βαριά οσμή καπνά του Ζαπνατίου³. Τα ξηρά εδάφη και το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας, αποτελούν το ιδανικό περιβάλλον για την καλλιέργεια ανατολικού τύπου καπνών, τα οποία θεωρούνται πολύ καλής ποιότητας, είναι εύγευστα,

αρωματικά και ωριμάζουν τις ξηρές περιόδους, χωρίς πολλές βροχές.

Για τους επόμενους αιώνες μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα η καπνοκαλλιέργεια ακολουθεί μια σταθερή πορεία εδραίωσης έναντι των υπολοίπων καλλιεργειών σε περιοχές της Μακεδονίας, της Θράκης, της Αιτωλοακαρνανίας κ.α.

Πρέπει να σημειωθεί εδώ πως ο καπνός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες.

Η πρώτη κατηγορία είναι τα καπνά **ανατολικού τύπου**. Ευδοκιμούν στις Μεσογειακές χώρες, σε εδάφη ξηρά και φτωχά και ωριμάζουν τις περιόδους χωρίς πολλές βροχές. Αυτού του είδους τα καπνά κατανέμονται σε ποικιλίες οι οποίες καλλιεργούνταν σε διαφορετικές περιοχές της χώρας.

Οι ποικιλίες είναι οι εξής:

- **Μπασμάς Μακεδονίας**

Αρωματικός καπνός Καλλιεργείται στην Ανατολική Μακεδονία. Τα φύλλα του είναι κοντά με λεπτές νευρώσεις, αρκετά ελαστικά.

- **Μπασμάς Ξάνθης**

Ο πιο αρωματικός του κόσμου , εξαιρετικής ποιότητας. Τα φύλλα του έχουν μέτριο πάχος και ερυθροκίτρινο χρώμα όταν ξεραθούν. Καλλιεργείται στη Χρυσούπολη Καβάλας στο Σιδηρόνερο Δράμας και στις περιοχές της Δυτικής Θράκης.

- **Ζίχνα**

Μοιάζει με τους μπασμάδες και το άρωμα του είναι αρκετά έντονο. Καλλιεργείται στην επαρχία Φυλλίδας.

- **Ουδέτερος Μακεδονίας**

Ψηλό φυτό με μεγάλα φύλλα ανοιχτού πράσινου χρώματος. Είναι καπνά φτωχά σε νικοτίνη και το άρωμα τους είναι ελάχιστο έως ανύπαρκτο. Καλλιεργούνται σε μικρή κλίμακα σε διάφορες περιοχές της Μακεδονίας.

- **Τσεμπέλια Αγρινίου**

Χαμηλά φυτά με παχιά μεγάλα φύλλα χωρίς μίσχο. Το χρώμα τους είναι ανοιχτό και καλλιεργούνται κυρίως στην Αιτωλοακαρνανία, Ιωάννινα και Θεσπρωτία. Θεωρούνται τα καλλίτερα για παρασκευή τσιγάρων και καταναλώνονται αποκλειστικά εγχώρια.

- **Μπασή - Μπαγλή**

Καλλιεργούνται στην περιοχή της Προσοτσάνης. Ψηλά καπνά , φύλλα με μίσχους μετρίου μεγέθους. Θεωρούνται μέτριας ποιότητας.

- **Μυρωδάτα Αγρινίου**

Παρά την ονομασία τους το άρωμα των καπνών αυτών είναι φτωχό. Είναι ποτιστική ποικιλία και απαιτεί υγρό έδαφος για να αναπτυχθεί. Όταν τα φύλλα ξεραθούν τότε αποκτούν χρυσοκίτρινο χρώμα. Είναι φτωχά σε περιεκτικότητα νικοτίνης.

- **Μαχαλά**

Είναι ποικιλία καπνών με πολύ λεπτά φύλλα. Το κάπνισμα τους είναι ήπιο και γλυκό ενώ δεν έχουν καθόλου άρωμα.

Η δεύτερη κατηγορία είναι τα καπνά **αμερικανικού τύπου** τα οποία καλλιεργούνται σε πιο καλά αδρευόμενες περιοχές και η παραγωγικότητά του είναι ιδιαίτερα μεγάλη σε σχέση την προηγούμενη κατηγορία, αλλά η ποιότητα κατώτερη. Τα συγκεκριμένα καπνά χρησιμοποιούνται στην παρασκευή των σημερινών τσιγάρων και υπάρχουν τρεις τύποι:

- **Βιρτζίνια**

Κάθε φυτό έχει 25 περίπου φύλλα μεγάλου μεγέθους με χρώμα κιτρινωπό που οφείλεται κυρίως στη σύσταση του εδάφους των αγρών που καλλιεργείται.

- **Μπέρλεϋ (Burley)**

Τα φύλλα του φυτού είναι μικρότερα από τα Βιρτζίνια και το χρώμα τους είναι πράσινο ανοιχτό, ο βλαστός τους δε λευκοκίτρινος. Ο τύπος αυτός καλλιεργείται και στην Ελλάδα.

- **Fire-cured**

Τα φύλλα τους να έχουν μαύρο χρώμα, σκληρή υφή και ιδιαίτερη βαριά γεύση

Η ακμή του εμπορίου καπνού στην Ελλάδα αφορούσε την παραγωγή ανατολικού τύπου καπνού, μιας και τα εδάφη της ήταν τα πλέον κατάλληλα για το συγκεκριμένο είδος και η ποιότητα τους εξαιρετική. Ωστόσο η στροφή του καταναλωτικού κοινού και άλλοι παράγοντες που θα αναλυθούν παρακάτω περιορίσαν στο ελάχιστο την παραγωγή και τα τελευταία χρόνια η καλλιέργεια αμερικανικού τύπου καπνού καταλάμβανε την πλειοψηφία των εδαφών.

Ως ο αιώνας των μεγάλων αντιθέσεων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί για τον καπνό ο 20^{ος}, με περιόδους τεράστιας ευημερίας διακοπτόμενες όμως από εξίσου μεγάλες κρίσεις.

Βρισκόμαστε στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, στην αρχή της περιόδου ακμής της καλλιέργειας, αλλά και του εμπορίου καπνού, όπου κάνουν την εμφάνιση τους μικρά καπνοπλεία, τα αργαστήρια ή τουτουτζιδικά, αλλά και μικρές βιομηχανίες για το στρίψιμο των τσιγάρων.⁴ Πόλεις όπως η Καβάλα, το Αγρίνιο, η Ξάνθη, ο Βόλος, η Δράμα κ.α. μετατρέπονται σε καπνοπόλεις και αναπτύσσονται οικονομικά και κοινωνικά ζώντας από τον καπνό. Η επιτυχία του καπνού στην απορρόφηση μεγάλου εργατικού δυναμικού ωστόσο, δεν εντοπίζεται στην βιομηχανία τσιγάρου, που στην Ελλάδα δεν γνώρισε ποτέ μεγάλη άνθιση και δραστηριοποιούνταν κυρίως στην εσωτερική αγορά, αλλά στην απαραίτητη ενδιάμεση επεξεργασία. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως σε περιόδους ύφεσης των πωλήσεων και των εξαγωγών του καπνού η παραγωγή και η επεξεργασία δε σταμάει, αλλά στις καπναποθήκες συσσωρεύεται απόθεμα για την επάνοδο της αγοράς. Οι καπνεργάτες, επομένως είναι μεταξύ άλλων απαραίτητοι και για τη συντήρηση του προϊόντος.

Μέχρι τις αρχές του επόμενου αιώνα, του 20^{ου}, το εμπόριο καπνού συνεχίζει την ανοδική του πορεία, μέχρι την μικρασιατική καταστροφή, όπου η αύξηση είναι αλματώδης, αν ληφθεί υπόψιν πως οι πρόσφυγες αποτέλεσαν και μία μεγάλη εισροή εργατικού δυναμικού το οποίο έπρεπε και χρειαζόταν να απορροφηθεί. Η αλληλεπίδραση που έχουν οι πρόσφυγες με την καλλιέργεια του καπνού φαίνεται στο παρακάτω απόσπασμα.

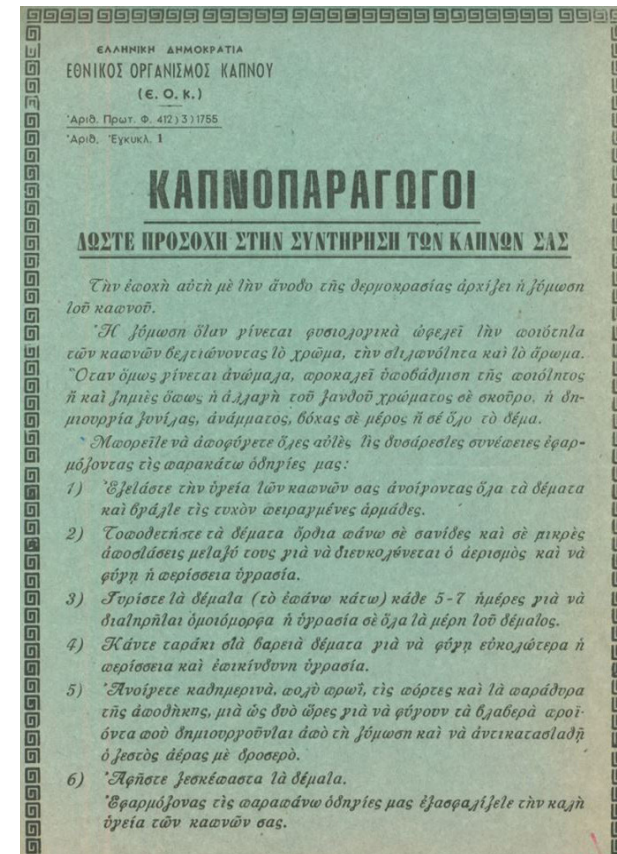
“Εάν δεν υπήρχε ο καπνός, δε θα ήτο δυνατόν να αντιμετωπιστεί το δημογραφικό πρόβλημα, το οποίον προέκυψεν μετά την Μικρασιατική συμφοράν. Ο εποίκισμός της Μακεδονίας και της Θράκης κατά το 1922, εστηρίχθη μόνο εις τον καπνόν”

(Πρακτικά Βουλής, συνεδρίαση 18/4/46).

Ίδρυση του Εθνικού Οργανισμού Καπνού (ΕΟΚ)

Το 1925 στις πόλεις Καβάλα, Θεσσαλονίκη, Βόλο και αργότερα στο Αγρίνιο, δηλαδή στα σπουδαιότερα καπνικά κέντρα, ιδρύονται τα γραφεία προστασίας καπνού. Αργότερα το 1942 τα γραφεία αυτά μετατράπηκαν σε Αυτόνομο Οργανισμό Ελληνικού Καπνού (ΑΟΕΚ), ο οποίος το 1957 μετονομάστηκε σε Εθνικό Οργανισμό Καπνού (ΕΟΚ), όπου μέχρι και το 2003 που καταργήθηκε διατηρούσε αυτό το όνομα. Οι ιδρυτικοί σκοποί και στόχοι αυτού του οργανισμού ήταν:

- εξασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος στον παραγωγό.
- συμπίεση του κόστους παραγωγής και καλύτερευση των συνθηκών εργασίας των ασχολουμένων με τον καπνό.
- διατήρηση της ποιότητας του καπνού σε υψηλά επίπεδα με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και των εξαγωγών του καπνού.

πηγή: Εθνικός Οργανισμός Καπνού

Καπνεργατικοί αγώνες- Το καπνεργατικό ζήτημα

Παράλληλα οι καπνεργάτες στελεχώνουν ένα από τα πιο ισχυρά συνδικαλιστικά σωματεία της εποχής δίνοντας σκληρούς αγώνες για τα δικαιώματά τους. Ο καπνος ως ένα από τα πρώτα εξαγωγίμα προϊόντα της Ελλάδας, δημιουργεί μία έμμεση συνδεση και αλληλεξάρτηση διεθνούς αγοράς και καπνεργατών. Διαμορφώνεται έτσι, μία δυναμική εργατική τάξη που αγωνίζεται για τα δικαιώματά της και πολλές φορές δίνει το έναυσμα για γενικές εργατικές απεργίες . Η διεθνής οικονομική κρίση της δεκαετίας του '20 που έπληξε τις εξαγωγές καπνού, η ανταγωνιστικότητα που ενισχύθηκε με την άφιξη των προσφύγων, η είσοδος μηχανών και της «τόγκας»* τη δεκαετία του '30 στην διαδικασία επεξεργασίας του καπνου, δημιουργεί ένα εκρηκτικό περιβάλλον μεταξύ καπνεργατών και καπνεμπόρων, οι οποίοι στόχευαν στην αύξηση της παραγωγικότητας και στο μέγιστο κέρδος. Πυροδοτούνται έτσι βίαιες κινητοποιήσεις και αιματηρά επεισόδια σε όλες τις πόλεις που σχετίζονται με τον καπνό, με αποκορύφωμα τη Θεσσαλονίκη του 1936, που η απεργία των καπνεργατών καταλήγει σε πανεργατική τριήμερη εξέγερση και αιματηρά επεισόδια με δεκάδες θύματα.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εξέγερση των καπνεργατων στην Καβάλα τον Ιούλιο του 1933. Η εταιρία Μπενβενίστε ανακοινώνει στις 20 Ιουλίου την απόλυση όλων των αντρών και την απασχόληση μόνο γυναικών εργατριών στην τόγκα, οι οποίες αμοίβοταν με το 1/3 του μισθού των ανδρών. Οι καπνεργάτες κλείνονται στις καπναποθήκες την ίδια μέρα με σύνθημα «Οι άνδρες στην τόγκα», ενώ όλη η πόλη είναι στο πλευρό τους και διαδηλώνει στους δρόμους. Απεργίες συμπαράστασης πραγματοποιούνται και σε όλες τις υπόλοιπες πόλεις του καπνού όπως στο Βόλος, στη Θεσσαλονίκη κ.α. Στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις αποκλείουν τις καπναποθήκες και σταματάει η τροφοδότηση με νερό και φαγητό των έγκλεισμένων καπνεργατών. Οι συνθήκες είναι εξαιρετικά επικίνδυνες για την υγεία των καπνεργατών, τόσο λόγω της λειψυδρίας και της ασιτίας, αλλά και τον κίνδυνο δηλητηριασμού από την νικοτίνη που σε συνδυασμό με τη ζέστη του Ιουλίου κάνουν την ατμόσφαιρα αποπνικτική. Τελικά η κατάληψη λύεται μόνο με κυβερνητική δέσμευση για την απασχόληση στην τόγκα κατα ποσοστό τουλάχιστον 50% ανδρών έναντι γυναικών.

ΟΙ ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΟΙ ΥΠΕΚΡΕΘΗΣΑΝ ΝΑ ΔΕΧΘΟΥΝ ΟΛΑ ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΩΝ

ΚΥΡΙΑΚΗ 12 ΜΑΪΟΥ

ΤΡΙΤΗ 12 ΜΑΪΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Η ΠΡΩΤΗ ΠΡΩΪΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΙΜΑΤΗΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΡΙΗΜΕΡΟΥ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ 24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1933

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Η ΠΡΩΤΗ ΠΡΩΪΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΧΘΕΣΙΝΑ ΤΡΑΓΙΚΑ ΕΠΙΣΟΔΙΑ ΤΩΝ ΠΤΩΧΩΝ ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΩΝ ΕΙΣ ΚΑΒΑΛΛΑΝ

Η ΘΥΣΙΑ

Οι φτωχοί... Καταρρέουσα... Οι οικογενειακοί... Καταρρέουσα... Αι δεισιφρονείς... Οι φτωχοί...

Η ΦΟΒΕΡΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΩΝ ΑΠΕΡΓΩΝ ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΗΜΕΡΑΝ ΑΓΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΝΥΚΤΑ ΦΡΙΚΗΣ ΔΙΨΑΣΕΩΣ ΟΛΟΚΑΗΡΟΣ Η ΠΟΛΙΣ

ΑΓΡΙΑ ΕΠΙΘΕΣΗ ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΙ ΑΩΠΛΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Οι φτωχοί... Καταρρέουσα... Οι οικογενειακοί... Καταρρέουσα... Αι δεισιφρονείς... Οι φτωχοί...

ΤΡΙΤΗ 12 ΜΑΪΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΤΟ ΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΡΙΗΜΕΡΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΑΣ Τ' ΑΚΑΤΑΝΟΜΑΣΤΑ ΔΙΣΧΗΤΩΝ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΩΝ ΜΕΤΕΤΡΕΨΑΝ ΤΗΝ ΗΣΥΧΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΜΕΝΗΝ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΝ

ΚΥΡΙΑΚΗ 23 ΙΟΥΛΙΟΥ 1933

ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΡΩΪΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΚΑΒΑΛΛΑ

ΕΤΟΣ Β' - ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β - ΑΡΙΘ. 563

Η ΧΘΕΣΙΝΗ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΩΝ

ΟΙ ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΑΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΚΑΤΗΛΘΟΝ ΕΙΣ ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΕΡΓΙΑΣ ΕΚΑΣΙΣΤΕ ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ ΕΠΙΔΙΩΡΟΝ ΟΛΟΚΑΗΡΟΣ Η ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΑΣ ΝΗΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΙΨΑΣΜΕΝΟΙ ΕΜΜΕΝΟΥΝ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΑΠΟΘΗΚΩΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑΛΟΥ

ΠΡΟΛΕΓΑΤΟ ΟΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ, ΕΝΘΥΜΟΙ!

Δευτέρα 14 Ιουλίου 1933

ΟΝΕΟΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ

ΤΙΜΗ ΕΝΙΣΤΟΝ ΕΝΘΥΜΟΙ! ΑΘΗΝΑ - ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α' - ΑΡΙΘ. 6 - ΦΥΛΙΟΝ 618 - ΠΡΩΤΗ ΟΥΣΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ 6

ΣΤΟ ΠΛΕΥΡΟ ΑΚΑΤΑΒΑΝΤΟ ΤΟ ΠΡΟΛΕΓΑΤΙΟ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ ΤΗΣ ΗΡΩΪΚΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙΤΕ ΜΑΧΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΡΑ ΚΑΙ ΝΥΧΤΑ ΟΙ ΗΡΩΪΚΟΙ ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΥΝΤΟΡΝΑΖΟΥΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ

ΟΙ ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΕΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΚΑΤΗΛΘΟΝ ΕΙΣ ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΕΡΓΙΑΣ ΕΚΑΣΙΣΤΕ ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ ΕΠΙΔΙΩΡΟΝ ΟΛΟΚΑΗΡΟΣ Η ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΑΣ ΝΗΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΙΨΑΣΜΕΝΟΙ ΕΜΜΕΝΟΥΝ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΑΠΟΘΗΚΩΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑΛΟΥ

Από την πλευρά των καπνεμπόρων ο Ευάγγελος Παπαστράτος μας πληροφορεί στο βιβλίο του για τα πλεονεκτήματα της τόγκας στην επεξεργασία του καπνού⁵:

«... άρχισε να εφαρμόζεται από μας στο Αγρίνιο, για πρώτη φορά το 1910, το σύστημα της επεξεργασίας ορισμένων καπνών σε «τόγκα», σύμφωνα με τις υποδείξεις του Εργοστασίου Κωνσταντίνου, που είχε ήδη εφαρμόσει το ίδιο σύστημα και για καπνά της Σμύρνης.

Το Εργοστάσιο Κωνσταντίνου προτιμούσε το σύστημα της τόγκας για τρεις σοβαρούς λόγους. Χάρη στην τόγκα πετύχαινε μεγαλύτερη ποιοτική ομοιομορφία στα καπνά του, που διευκόλυνε τον εργοστασιάρχη να εξασφαλίσει την σταθερότητα των χαρμανιών του, χρησιμοποιώντας ορισμένο ποσοστό από κάθε κατηγορία καπνών. Απέφευγε την περιττή δαπάνη, με την οποία επιβαρυνόταν για το ξεφύλλισμα των καπνών, όταν έκαναν την σύνθεση των χαρμανιών, και περιόριζε τη φύρα από το ξεφύλλισμα και το άνοιγμα των φύλλων. Τέλος, απέφευγε και τον κίνδυνο ν' αλλοιώνονται τα συστατικά του καπνού από τις κλωστές (που ανακατώνονταν με τα φύλλα του καπνού από απροσεξία των εργατριών και κόβονταν μαζί με τον καπνό), ή άλλες ξένες ύλες κολλημένες στα φύλλα.»

Ωστόσο από τη δεκαετία του '40 και μετά, λόγω του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και την αμερικανική πολιτική της δημιουργίας νέων αγορών, η εξαγωγή του ελληνικού καπνού περιορίστηκε δραστικά.⁶ Οικατασχέσεις τόνων καπνού από τους Ναζί δημιουργεί τεράστια πλήγματα σε μεγάλους καπνεμπορικούς οίκους, όπως ήταν ο Παπαστράτος. Όπως μας πληροφορεί ο Ευάγγελος Παπαστράτος στην αυτοβιογραφία του:

«οι Ναζήδες δέσμευσαν αμέσως όλα τ' αποθέματα καπνών. Είχαμε 2.500.000 κιλά περίπου αποθέματα της ΠΑΒΕΣ (...) είχαμε άλλα 1.500.000 κιλά της καπνεμπορικής εταιρείας μας που προορίζονταν για εξαγωγή. Τα δεύτερα κατασχέθηκαν»

Εκτός από τις κατασχέσεις βέβαια, την προηγούμενη περίοδο κατά την άνοδο του Χίτλερ στην Γερμανία και στη συνέχεια στην υπόλοιπη Ευρώπη, το κλίμα δεν ευνοεί τις ξένες επιχειρήσεις με αποτέλεσμα όσοι είχαν κάνει επιχειρηματικά ανοίγματα στην Ευρώπη, να αναγκαστούν να ματαιώσουν τις δραστηριότητές τους, έχοντας μεγάλες οικονομικές απώλειες. Το 1933 η Παπαστράτος Ανώνυμη Βιομηχανική Εταιρία ιδρύει εργοστάσιο στο Βερολίνο, το οποίο αναγκάζεται να κλείσει μετά από 3 χρόνια λειτουργίας το 1936, όπως γράφει ο Ε. Παπαστράτος:

«αναγκαστήκαμε να κλείσουμε το εργοστάσιό μας του Βερολίνου, με ζημιά πολύ σοβαρή, που εκμηδένισε τα κέρδη μιας δεκαετίας της καπνεμπορικής μας εταιρείας»

Τα ελληνικά καπνά ωστόσο καλυπτούν το μεγαλύτερο μέρος των εισαγόμενων καπνών στη Γερμανία και την Κεντρική Ευρώπη. Οι ελληνικές εξαγωγές καπνού είναι άμεσα εξαρτημένες λοιπόν με

τις καταναλωτικές προτιμήσεις των κεντρικοευρωπαίων. Μετά την ήττα του Χίτλερ και την οικονομική ένδεια στην οποία έχει περιέλθει το Γερμανικό κράτος η εισαγωγή ελληνικού καπνού, ανατολικού τύπου, είναι αδύνατη. Η στήριξη του κράτους σε χρόνια αμερικανική χρηματοδότηση και η επαφή με την αμερικανική αγορά οδηγεί το

καταναλωτικό κοινό σε στροφή προτίμησης αμερικανικού τύπου καπνού. Το 1947 έχουμε την πρώτη επιδότηση (πριμ), από το ελληνικό κράτος για τη βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής καπνοβιομηχανίας.⁷ Σκοπός είναι η μείωση του μεγάλου αποθέματος που είναι συσσωρευμένο.

Στη δεκαετία του '60 η παραγωγή διπλασιάζεται. Η καλλιέργεια νέων βελτιωμένων ποικιλιών, αμερικανικού τύπου και όχι ανατολικού όπως τα προηγούμενα χρόνια, σε συνδυασμό με τη μεταφορά σε πιο γόνιμα χωράφια αυξάνουν την παραγωγή αλλά η ποιότητα μειώνεται. Η καλλιέργεια του καπνού αυτή την περίοδο γίνεται με άδεια του Εθνικού Οργανισμού Καπνού ώστε να εξαληφθεί το πρόβλημα απορρόφησης της παραγωγής και να διατηρηθεί η ποιότητα σε υψηλό επίπεδο.

Την επόμενη δεκαετία η εισαγωγή και καλλιέργεια αμερικανικού τύπου καπνών, Virginia, αντικαθιστά πολλές καλλιέργειες ανατολικού τύπου στις περιοχές της Αιτωλοακαρνανίας, Θράκης και Θεσσαλίας δίνοντας ικανοποιητικά αποτελέσματα. Ήδη όμως από την προηγούμενη δεκαετία είχε ξεκινήσει η καλλιέργεια καπνών Burley ένα άλλο είδος αμερικανικού καπνού. Ένω τα ανατολικά καπνά πέφτουν σε ύφεση, εδραιώνεται όλο και περισσότερο η καλλιέργεια αμερικανικού τύπου (η Ελλάδα την δεκαετία του 80 αντιπροσωπεύει το 32% της παραγωγής

της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έρχεται δεύτερη μετά την Ιταλία.)

Η αντίστροφη πορεία για την καλλιέργεια του καπνού στη χώρα μας σηματοδοτείται με την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής το 1992 που μείωσε τις ενισχύσεις στον καπνό και περιόρισε δραστικά τον εγγυημένο όγκο παραγωγής και ολοκληρώθηκε με τη μεταρρύθμιση των μεσογειακών προϊόντων (καπνός-βαμβάκι-ελαιόλαδο) το 2004.⁸ Η επιλογή από το κράτος του ποσοστού δεσμευμένης και αποδεσμευμένης ενίσχυσης κατέληξε το 2006 στην απόφαση της πλήρους αποδέσμευσης και ως συνέπεια έχουμε τη μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων καπνού διότι το κόστος παραγωγής ξεπερνάει την εμπορική αξία του προϊόντος και πρέπει να δαπανηθεί μέρος της επιδότησης για την ολοκλήρωση της καλλιεργείας.

Σήμερα συνεχίζουν να καλλιεργούνται περιορισμένα οι ποικιλίες υψηλής ποιότητας ανατολικού τύπου «Μπασμάς» και «Κατερίνη» και από το 2010 επανήλθε δειλά η καλλιέργεια καπνών Virginia στους νομούς Ξάνθης, Ροδόπης και Αιτωλοακαρνανίας.

Η σημασία του καπνού για την Ελλάδα

Αν υπάρχει μια καλλιέργεια που ανταποκρίνεται καλύτερα στα εδάφη και στην κοινωνική οργάνωση της Ελλάδας αυτή θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι ο καπνός. Πέρα από τις κλιματολογικές συνθήκες της νότιας Μεσογείου, που ευνοούν την καλλιέργεια του, τα ανατολικά καπνά ποιότητας μπορούν να καλλιεργηθούν και να ευδοκιμήσουν στα επικλινή και πτωχά εδάφη που αποτελούν μεγάλο μέρος των εδαφών της χώρας μας και δεν θα μπόρουσαν να φιλοξενήσουν πολλές καλλιέργειες. Επίσης μια μικρή καλλιέργεια καπνού σε έκταση, εξασφαλίζει

ικανοποιητικό εισόδημα στον παραγωγό, πράγμα που κάνει τον καπνό ιδανικό μέσο διαβίωσης του ελληνικού αγροτικού κλήρου που διαθέτει, κυρίως μικρές και μεσσαίες ιδιοκτησίες μετά το Αγροτικό Ζήτημα του 20^{ου} αιώνα, την κατάργηση των τσιφλικιών και την αναδιανομή γης. Τέλος η οικονομική/νομοθετική οργάνωση της καλλιέργειας και των εξαγωγών καπνού από τον Εθνικό Οργανισμό Καπνού και η ίδρυση του Καπνολογικού Ινστιτούτου το 1930 για την διατήρηση και την αύξηση της ποιότητας της παραγωγής και γενικά την κάλυψη των τεχνολογικών απαιτήσεων της καλλιέργειας, με επιστημονικές διαδικασίες και πειράματα, συγκροτούν έναν κλάδο της αγροτικής οικονομίας της χώρας με πρότυπη οργάνωση.

1.3 Ο ΚΑΠΝΟΣ ΣΤΟ ΑΓΡΙΝΙΟ

Η πορεία της καπνοκαλλιέργειας στο Αγρίνιο και την ευρύτερη περιοχή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν μία μικρογραφία της πορείας του καπνού στην Ελλάδα με κάποιες μικρές αλλά ουσιαστικές διαφορές, οι οποίες θα επησημανθούν στη συνέχεια.

Στην περιοχή του Αγρινίου η καπνοκαλλιέργεια χρονολογείται τουλάχιστον από τον 17^ο αιώνα. Ήδη το 1668 ο περιηγητής Enliya Celebi περιέγραψε τα πλατύφυλλα, με βαριά οσμή, καπνά του Ζαπαντιού που είχαν κατακτήσει όλο τον κόσμο⁹.

Η επιρροή του καπνού στην πόλη

Η εξέλιξη και η ανάπτυξη της πόλης στην περίοδο του μεσοπολέμου, την περίοδο της ακμής δηλαδή του εμπορίου καπνού, είναι άμεσα συνδεδεμένη με τον καπνό και το Αγρίνιο ουσιαστικά ζει από αυτόν.

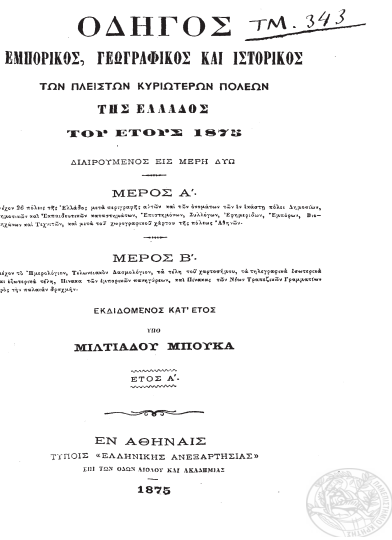
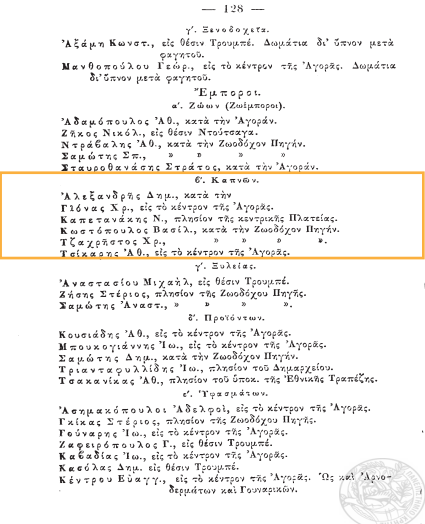
Μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα,ωστόσο, η παραγωγή είναι αποκλειστικά για εσωτερική κατανάλωση. Η εικόνα που παρουσιάζει η πόλη είναι αυτή ενός μικρού αγροτικού κέντρου, με αυτοκαταναλωτική οικονομία, δυσδιάκριτες αστικές λειτουργίες, με ανύπαρκτο οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, αποκομμένο από τα εμπορικά λιμάνια του Κρουονερίου, Μεσολογγίου,Αμφιλοχίας και της Πάτρας. Συνακόλουθα η οικονομική, κοινωνική και πνευματική ανάπτυξη της πόλης είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

Η ωρίμανση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών επέτρεψε τις αλλαγές στο χώρο.Η εξαιρετική ποιότητα των καπνών του Αγρινίου αυξάνει τη ζήτηση και κάνει περιζήτητα τα καπνά του Αγρινίου τόσο στο εσωτερικό της χώρας, αλλά και στο εξωτερικό. Η ανάπτυξη των εξαγωγών του καπνού δημιούργησε εισοδήματα στην πόλη, οδήγησε στην αύξηση του εσωτερικού εμπορίου και στην δημιουργία

βιοτεχνικών μονάδων, «καπνομάγαζων» επεξεργασίας καπνού. Η αύξηση της παραγωγής σηματοδοτεί την εμπορία του και το 1875 καταγράφηκαν 6 καπνέμποροι (Αλεξανδρής, Γλόνας, Καπετανάκης, Κωστόπουλος, Τζαχρήστος, Τσίκαρης)¹⁰. Αξιοσημείωτο είναι ότι στην έκθεση των Ελληνικών προϊόντων, που έγινε στο Παρίσι στα 1878, το Αγρίνιο αντιπροσωπεύεται με το μυρωδάτο καπνό. Επίσης είχαν σταλεί κομμένοι καπνός, τσιγάρα και κούτες τσιγάρων, προφανώς από τη ντόπια υποτυπώδη βιοτεχνία.¹¹

Η επιτακτική ανάγκη για διακίνηση των εμπορικών καλλιιεργειών της περιοχής και κυρίως του καπνού οδηγεί στην υλοποίηση 2 μεγάλων δημόσιων έργων τα οποία έβγαλαν το Αγρίνιο από την κυριολεκτική αλλά και την μεταφορική απομονώση και φαίνονται τα πρώτα δείγματα της μετάλλαξης της πολίτηνας των 4.273 κατοίκων, σε αστικό κέντρο της εποχής.

Το πρώτο έργο είναι η σκυρόστρωση του δρόμου Μεσολογγίου – Αγρινίου, η γεφύρωση του Αχελώου και η διάνοιξη της οδού μέχρι την Αμφιλοχία, το 1881 και το δεύτερο και πιο σημαντικό έργο, η έναρξη της λειτουργίας της σιδηροδρομικής γραμμής Αγρινίου – Μεσολογγίου αρχικά το 1890 και η επέκταση έως το λιμάνι του Κρουονερίου το 1891. Τα δημόσια συγκοινωνιακά έργα ακολουθούν τα έργα αναβάθμισης της πόλης.

Το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα άρχισε με καθυστέρηση η υλοποίηση των πολεοδομικών ρυθμίσεων του εγκεκριμένου από το 1852/53 σχεδίων και των τροποποιήσεων του. Στα χρόνια της δημαρχίας του Μιχαήλ Μπέλλου διαμορφώνονται οι πλατείες «άνω» (νυν Ειρήνης) και η «κάτω» (πρωην Μπέλλου – νυν Δημοκρατίας), χαράσσεται η κεντρική αρτηρία βορρά νότου σημερινή Παπαστράτου- Χαρίλαου Τρικούπη, φωτίζεται με την πεντάφωτη λυχνία η κεντρική πλατεία και οι δρόμοι του κέντρου και κατασκευάστηκαν σχολεία.

Η επικράτηση των εμπορικών καλλιεργειών κυρίως του καπνού και της ελιάς σε συνδυασμό με τα μεγάλα συγκοινωνιακά έργα που προαναφέρθηκαν, ανοίγουν θέσεις εργασίας στο Αγρίνιο και προσελκύουν υπαλλήλους, εμπόρους, τεχνικούς, επιστήμονες, επιτηδευματίες, απλούς και ειδικευμένους εργάτες από σχεδόν όλη την Ελλάδα, αλλά και τεχνίτες πέτρας από τα ορεινά χωριά της Ηπείρου, οι οποίοι εγκαθίστανται στο Αγρίνιο και διαμορφώνουν την αστική ταξη της πόλης, με τον πληθυσμό να αυξάνεται και να αριθμεί το 1896 6.733 κατοίκους.¹²

Η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της πόλης είναι συνυφασμένη με την καλλιέργεια του καπνού και κατ' επέκταση της επεξεργασίας του. Το 1920 υπήρχαν στο Αγρίνιο 22 καπνεμπορικοί οίκοι εξαγωγής

πολλοί από τους οποίους ήταν αντιπρόσωποι ξένων εταιριών και μονοπωλιών¹³.

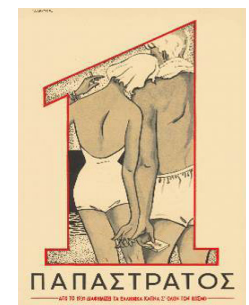
Το 1920 αναφέρονται οι εξής καπνεμπορικοί οίκοι εξαγωγής: Ανδρικόπουλος Κ. και αδελφοί, Βλάμης Δ, Γιαννούτσος Χρήστος, Έξαρχος Διονύσιος, Κυριαζή Ι. Αδελφοί, Κατσαρός και Γεωργιάδης, Καρακαλάς Σωτήριος, Παναγόπουλος Α. και Καπέρδας, Μπαφούνης Κ., Παναγόπουλος και Φιλιππίδης, Πάνου Παναγιώτης, Παπαβασιλείου Γ. Βασίλειος, Παπακωστούλα Αδελφοί, Παπαπέτρου Αδελφοί, Μακρυκώστας Σπύρος, Παπαστράτου Αδελφοί, Ραυτόπουλος Ιωάννης, Ρήγα Ι. και Αδελφοί, Ρόζης και Βαρνάβας, Σουμπασάκος και Καραμανίδης, Τσιτσιμελής Νικόλαος και Αδελφοί, Χατζάρας Κωνσταντίνος.¹⁴

Η περίοδος ακμής της εμπορίας του καπνού στο Αγρίνιο παρουσιάζει μία μικρή καθυστέρηση σε σχέση με τις καπνυπόλες της Βόρειας Ελλάδας (Καβάλα, Ξάνθη, Δράμα κλπ). Είναι οι αρχές του 20^{ου} αιώνα και κυρίως η δεύτερη και τρίτη δεκαετία, κατά την οποία ανεγείρονται και τα μεγάλα κτίρια αποθήκευσης και επεξεργασίας του. Η εγκατάλειψη της καλλιεργείας και της επεξεργασίας του καπνού θα επέλθει στα τέλη του 20^{ου} αιώνα όπως συνέβει και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Μία ακόμα κοινωνική συνιστώσα του καπνού στο Αγρίνιο είναι η συνδικαλιστική δράση των καπνεργατών. Όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα,

το σωματείο των καπνεργατών έχει ισχυρή δράση και δίνει μεγάλους αγώνες για τα δικαιώματά τους. Το 1911 ιδρύεται το σωματείο η « Αλληλοβοήθεια » που αποτέλεσε το βασικό κορμό του εργατικού κινήματος της πόλης και πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Εργατικού Κέντρου Αγρινίου¹⁵. Το αποκορύφωμα των εργατικών κινητοποιήσεων είναι τα αιματηρά επεισόδια τον Αύγουστο του 1926. Την 31η Ιουλίου το σωματείο αποφασίζει απέργια η οποία διαρκεί 8 ημέρες και καταλήγει σε συγκέντρωση και πορεία. Η συνέχεια τραγική καθώς πέφτουν νεκροί από πυρά της Χωροφυλακής, ο Θ. Καρανικόλας και η έγκυος 29 ετών καπνεργάτρια Β. Γεωργαντζέλη.

2. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ:
ΧΩΡΟΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ - ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

2.1 ΟΙ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι καπναποθήκες ή καπνομάγαζα είναι οι χώροι που γίνεται η εμπορική επεξεργασία του καπνού, κατα την οποία προετοιμάζεται κατάλληλα από τους καπνεργάτες για το επόμενο στάδιο που είναι η κατασκευή τσιγάρων. Είναι επίσης χώροι αποθήκευσης και αξίζει να σημειωθεί πως σε περιόδους χαμηλής ζήτησης του καπνού, οι καπνεργάτες αναλαμβάνουν τη συντήρηση των αποθεμάτων έως την επάνοδο της αγοράς. Επομένως οι εργασίες δε σταματούν και τα κτίρια με τους ανθρώπους προσαρμόζονται στις εκάστοτε ανάγκες. Τέλος σε πολλές περιπτώσεις υπάρχουν και επιπρόσθετες λειτουργίες είτε στο εσωτερικό των κτιρίων είτε σε κάποιο κτίριο στον περιβαλλόντα χώρο των καπνομάγαζων, που φιλοξενούνται οι χώροι διοίκησης-γραφείων, κάποιος ξενώνας, αποδυτήρια και WC των εργαζομένων κ.α.

Αρχικά πρέπει να σημειωθεί πως η επεξεργασία του καπνού γίνεται σε δύο στάδια.

- Το πρώτο στάδιο γίνεται από τον παραγωγό. Μετά την συγκομιδή των φύλλων στα μέσα Ιουνίου με αρχές Αυγούστου, μεταφέρονται σε υπόστεγα όπου ακολουθείτε μια διαδικασία για το αρμάθιασμα των φύλλων και το στέγνωμα τους στον ήλιο. Κατά τον Οκτώβρη-Νοέμβρη γίνεται ο διαχωρισμός ποιότητας και στη συνέχεια πωλούνται στους εμπόρους και μεταφέρονται στις καπναποθήκες.

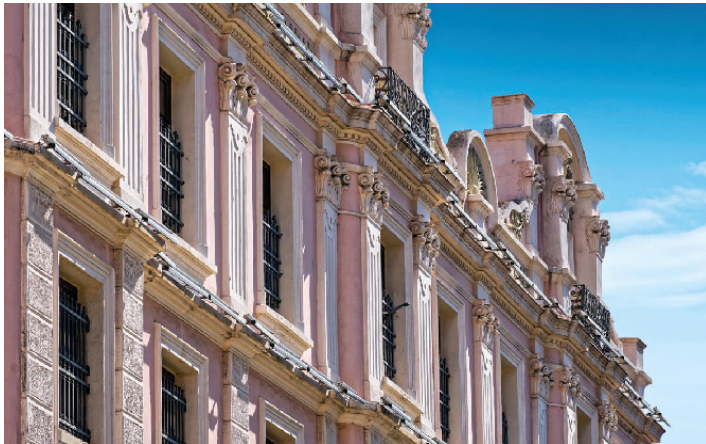
- Στις καπναποθήκες λαμβάνει χώρα το δεύτερο στάδιο, της εμπορικής επεξεργασίας, σε τόγκα και σε κλασική επεξεργασία. Στην κλασική επεξεργασία ο καπνός, αφού περνούσε από τα υγραντήρια, χώρους όπου οι υγραντές έριχναν ζεστό νερό στο πάτωμα για να δημιουργηθούν υδρατμοί και να μαλακώσουν, γινόταν η ποιοτική διαλογή του (παστάλιασμα) σε κοφίνια. Έπειτα κοσκινίζονταν για να καθαριστούν από το χώμα και τοποθετούνταν στη χαρμανιέρα για να γίνουν τα διάφορα χαρμάνια. Στη συνέχεια γινόταν η δεματοποίηση κατά μέγεθος και μετά τοποθετούνταν σε κάσες ή σεντούκια, όπου με μυϊκή δύναμη γινόταν το πάτημα του καπνού, για τη συσκευασία του σε εμπορικά δέματα (12-15 κιλά).¹⁶ Η επεξεργασία σε «τόγκα» σημαίνει το ξεκαθάρισμα, δηλαδή το συστηματικό ξεχώρισμα των καπνών σε ποιότητες, την ανάμιξη των καπνών της κάθε κατηγορίας για να εξασφαλιστεί ομοιομορφία, και τη δεματοποίηση σε φύλλα, αντί των συνηθισμένων τ ό τ ε συστημάτων της επεξεργασίας των καπνών σε «αρμάθες». Στη συνέχεια μεταφερόταν στις αποθήκες συντήρησης όπου γινόταν ο έλεγχος της υγρασίας (13 %). Εκεί τοποθετούνταν σε ξύλινες εσχάρες (κρεβάτες ή κρεβαταριές) σε θέση κυλίτσι (όρθιο με τη μικρή διάσταση και ανά τακτά χρονικά διαστήματα γινόταν αλαμπούρες (το πάνω κάτω), για να μη μουχλιάζουν τα κάτω φύλλα. Όταν τα καπνά είχαν τη σωστή υγρασία (τάβι), τότε τοποθετούνταν σε θέση πλάκα (με τη μεγάλη διάσταση). Στη συνέχεια μεταφέρονταν στη μέγκενη (χειροκίνητη μηχανή για να πάρει η τόγκα διαστάσεις εξαγωγής (70x50x35εκ.). Έπειτα γινόταν το αμπαλάρισμα με τσούλι, καναβάτσο και σπάγκο και τέλος έμπαιναν οι ετικέτες με τα στοιχεία τους δέματος¹⁷.

Αυτή η διαδικασία της εμπορικής επεξεργασίας είναι που διαμορφώνει και την ταυτότητα των καπναποθηκών ή καπνομάγαζων, με την μορφή να ακολουθεί απόλυτα την λειτουργία, όπως συμβαίνει και σε όλα τα κτίρια βιομηχανικής λειτουργίας. Αρχικά η επεξεργασία και η αποθήκευση του καπνού γίνεται στα υπόγεια και στα ισόγεια των κατοικιών των καπνεμπόρων.

Οι πρώτες καπναποθήκες του 18ου αιώνα είναι ισόγεια κτίρια, μονώροφα, με τετράριχη στέγη. Σταδιακά με την ανάπτυξη του εμπορίου καπνού και κατά συνέπεια των απαιτήσεων χώρου, τα κτίρια μεγαλώνουν καθ ύψος και όγκο. Το 19^ο αιώνα οι καπναποθήκες είναι διώροφα και τριώροφα κτίρια, πολλές φορές με ημιπόγειο και στεγάζονται με δύο ή περισσότερες δίριχτες στέγες από ξύλο. Δομικά υλικά συνεχίζουν να είναι το ξύλο και η πέτρα, η οποία διατηρεί τις θερμικές συνθήκες το καλοκαίρι και το χειμώνα σε καλό επίπεδο.

Όσον αφορά τα ανοίγματα των καπνομάγαζων είναι πολυάριθμα, χαρακτηρίζονται από συμμετρία και αντικατοπτρίζουν τη χρήση των ορόφων. Στους ανώτερους ορόφους που βρίσκονται οι χώροι επεξεργασίας έχουν μεγαλύτερες διαστάσεις, ενώ στους κατώτερους που γίνεται η αποθήκευση μικραίνουν. Την ίδια διαστασιολόγηση και κλιμάκωση ακολουθούν και τα ύψη των ορόφων, τα οποία ορίζονται με βάση τη χρήση. Οι χώροι επεξεργασίας έχουν μεγαλύτερο ύψος, σε σχέση με εκείνους που χρησιμοποιούνται για αποθήκευση. Οι καπναποθήκες επίσης αντανακλούν τον πλούτο των καπνεμπόρων της εποχής και κατά συνέπεια στην περίοδο ακμής του εμπορίου καπνού κατασκευάζονται κτίρια με εντυπωσιακό διάκοσμο. Σε πολλές περιπτώσεις η κατασκευή ανατίθεται σε ξένους αρχιτέκτονες και ιδιαίτερα στις περιοχές της Ξάνθης και της Καβάλας συναντώνται κτίρια με πλούσια μορφολογική επένδυση και με επιρροές από τα αρχιτεκτονικά ρεύματα της Ευρώπης εκείνη την εποχή.

ΥΠΑΡΧΟΝΤΑ ΚΤΙΡΙΑ ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΙΣΤΟ:

1: ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ

2: ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ (ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΗ)

3: ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ (ΝΕΩΤΕΡΗ)

4: ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ (ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΗ)

2.2 ΟΙ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ ΣΤΟ ΑΓΡΙΝΙΟ

ΚΑΤΑΓΕΡΑΜΜΕΝΕΣ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΙΣΤΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

1. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ (οδός Μαβίλη 10)/
Ιδιοκτησία Υπουργείου Πολιτισμού
- 2-3. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ (Δεληγιώργη 5)/
Νέο κτίριο ιδιοκτησία Δήμου Αγρινίου
Παλιό κτίριο ιδιοκτησια Ιδρύματος Παπαστράτου
4. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΗΛΙΟΥ (Μεσολογγίου 17)/
Ιδιοκτησία Δήμου Αγρινίου
5. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΚΑΜΠΟΣΙΩΡΑ (Πάνου Σούλου 11)/
Ιδιοκτησία Τ.Ε.Ε Αγρινίου
6. ΚΑΠΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (Ηρακλείτου 12)/
Ιδιοκτησία Υπουργείου Ανάπτυξης και Τροφίμων
7. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ (Παναγοπούλου και Γρίβα)
Κατεδαφισμένη
8. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΡΟΖΗ ΚΑΙ ΒΑΡΝΑΒΑ (Πλατεία Παναγοπούλου)
Κατεδαφισμένη
9. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΚΟΚΚΑΛΗ (Μπουκογιάννη 4)
Κατεδαφισμένη

Τα κτίρια των καπναποθηκών στο Αγρίνιο χρονολογούνται από την εποχή του μεσοπολέμου, την εποχή της ακμής των εξαγωγών και των μεγάλων καπνεμπορικών οίκων. Πριν το Μεσοπόλεμο οι καπναποθήκες στεγάζονταν σε μικρά μονώροφα κτίρια ή στα ισόγεια και υπόγεια των κατοικιών των καπνεμπόρων¹⁸.

Χωροθετούνται κυρίως στο νότιο τμήμα της πόλης, ώστε να έχουν καλύτερη πρόσβαση στον σιδηροδρομικό σταθμό και εμφανίζονται ως μεμονομένα κτίρια στον αστικό ιστό σε αντίθεση με τα συγκροτήματα των καπνυπόλεων της βόρειας Ελλάδας, όπως η Καβάλα.
(συγκριτικές φωτο + χαρτης)

Αποτελούν ένα από τα λίγα δείγματα αρχιτεκτονικής που έχει να επιδείξει η πόλη και που έχει αντέξει στο χρόνο, παράγωγο του συνδυασμού αρχιτεκτονικής μελέτης και κατασκευαστικής διτότητας Ηπειρωτών μαστόρων και τοπικών υλικών, με κυρίαρχο δομικό υλικό την πέτρα. Άλλοτε η λιθοδομή παραμένει εμφανής και άλλοτε καλύπτεται από επίχρισμα. Η πέτρα που χρησιμοποιείται για την κατασκευή των κτιρίων είναι στις περισσότερες περιπτώσεις ένα είδος τοπικού ψαμμόλιθου από τα νταμάρια της συνοικίας “Αγία Παρασκευή”, στο βορειοανατολικό τμήμα της πόλης.

Όσον αφορά το μορφολογικό τους υπόβαθρο αντλούν στοιχεία εκσυγχρονισμένου εκλεκτισμού και παρουσιάζουν συμμετρία, επανάληψη και κάποια απλοποιημένα κλασικιστικά διακοσμητικά στοιχεία, αναμειγμένα με κάποια μοτίβα Art Deco. Διαφοροποιημένες εμφανίζονται οι καπναποθήκες Αδελφών Παπαπέτρου και Κόκκαλη οι οποίες είναι επηρεασμένες από τα διδάγματα της βιεννέζικης σχολής του O. Wagner¹⁹.

Δομικά υλικά των καπναποθηκών, είναι η πέτρα και το ξύλο. Συνήθως οι περιμετρικοί, φέροντες τοίχοι είναι πέτρινοι με συνδετικό υλικό ένα μείγμα από κοκκινόχωμα, ψιλό χαλίκι και ασβέστη, ενώ τα πατώματα και ο φεροντας οργανισμός αυτών (δοκάρια, υποστηλώματα) είναι ξύλινα και πακτώνονται στους πέτρινους τοίχους. Στο υπόγειο που βρίσκονται τα υγρανήτρια γίνεται αντικατάσταση του ξύλου με υλικά ανθεκτικά στην υγρασία και πλέον ο σκελετός είναι μεταλλικός και τα πατώματα αποκτούν πέτρινη επίστρωση.

Οι στέγες που τις περισσότερες φορές είναι τετράρριχτες, επικαλύπτονται από γαλλικού τύπου κεραμίδια, με εξαίρεση τις καπναποθήκες Παπαπέτρου και Κοκκαλη στις οποίες υπάρχει δώμα και ο φέρων οργανισμός είναι μικτός, με πλάκες, δοκάρια και υποστηλώματα από οπλισμένο σκυρόδεμα και συμπληρωματική φέρουσα τοιχοποιία από αργολιθοδομή.

Γνωρίζουμε πως το 1922, στην περίοδο ακμής του εμπορίου καπνού, στο Αγρίνιο δραστηριοποιούνται 22 καπνεμπορικοί οίκοι, όμως ο ακριβής αριθμός των καπναποθηκών είναι άγνωστος. Σήμερα στην πόλη στέκουν συνολικά 6 κτίρια, 5 καπναποθήκες εκ των οποίων μόνο μία, η καπναποθήκη Καμποσιώρα, έχει αξιοποιηθεί και στεγάζει τα γραφεία του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας και το κτίριο του Καπνικού Σταθμού Ερευνας. Πέρα από το προαναφερθέν, όλα τα υπόλοιπα κτίρια αν και έχουν κριθεί διατηρητέα μένουν αναξιοποίητα και ερμαιο στη φθορά του χρόνου.

Αν και τα κτίρια αυτά έχουν εντυπωθεί στην μνήμη της πόλης ως κτίρια αποκλειστικής σχέσης με τον καπνό, στα χρόνια της Γερμανικής Κατοχής πολλά από αυτά εξυπλήρησαν άλλους σκοπούς. Το πιο τραγικό παράδειγμα είναι η χρήση της κατεδαφισμένης πλέον καπναποθήκης Παναγοπούλου, ως φυλακή και χώρος βασανιστηρίων από τους Γερμανούς στρατιώτες. Επίσης το παλαιότερο κτίριο των καπναποθηκών Παπαστράτου χρησιμοποιούνταν ως νοσοκομείο του Ερυθρού Σταυρού.

Θέση στην πόλη και Πολεοδομικός Ρόλος

Η θέση των κτιρίων στον αστικό ιστό δεν είναι τυχαία. Όπως παρατηρούμε στον χάρτη η πλειοψηφία των κτιρίων βρίσκεται στο Νότιο τμήμα της πόλης και κοντά στον σιδηροδρομικό σταθμό από όπου γινόταν η μεταφορά των δεμάτων καπνού στα κοντινά λιμάνια. Οι καπναποθήκες Παπαπέτρου μάλιστα είχαν το πλεονέκτημα οι γραμμές του τρένου να φτάνουν μέχρι και την είσοδο.

Οι υπόλοιπες καπναποθήκες που απέχουν περισσότερο από τον σιδηρόδρομο παρατηρούμε πως βρίσκονται είτε επί της οδού Παπαστράτου είτε εκατέρωθεν και κοντά σε αυτή. Αυτό συμβαίνει πιθανώς διότι αποτελεί κεντρική αρτηρία της πόλης που την διαπερνά στον άξονα Βορρά- Νότου, της οποίας η συνέχεια (οδός Χαριλάου Τρικούπη) περνάει σε απόσταση αναπνοής από των σιδηροδρομικό σταθμό και αποτελεί εισόδο της πόλης τόσο στο βόρειο τμήμα, όσο και στο νότιο.

Όσον αφορά τον καπνικό σταθμό έρευνας βρίσκεται πάνω στην εθνική οδό αντιρίου ιωαννίνων και κατα την εποχή ανεγερσής του εκτός της πόλης. Αυτό διότι ήταν απαραίτητη καλλιεργίσιμη έκταση στον περιβάλλοντα χώρο για τα δείγματα που χρησιμοποιούσαν.

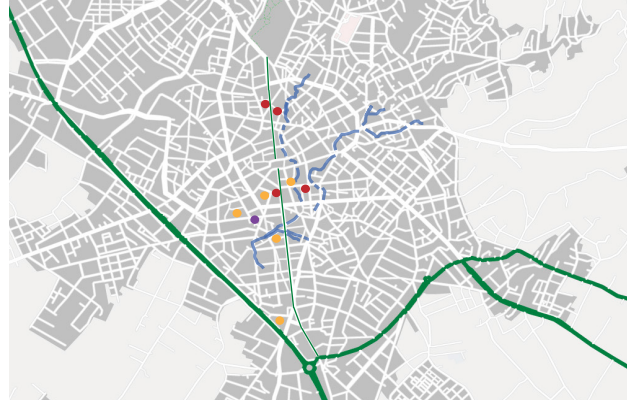
Επίσης όπως βλέπουμε τα καπνομάγαζα, είναι μεμονωμένα κτίρια διάσπαρτα στο αστικό ιστό και δεν οικοδομήθηκαν σε συγκροτήματα. Μία εξήγηση είναι πως πριν χτιστούν οι καπναποθήκες ως επι το πλείστων βιομηχανικοί χώροι, η επεξεργασία του καπνού γινόταν στα υπόγεια των κατοικιών των καπνεμπόρων και σε πολλές περιπτώσεις οι καπνέμποροι και οι οικογενείς τους συνέχισαν να μένουν στον τελευταίο όροφο των ίδιων κτιρίων. Επίσης οι επισκέψεις αντιπροσώπων

από εταιρίες του εσωτερικού και του εξωτερικού οι οποίες επιθυμούσαν να αγοράσουν τον καπνό για την κατασκευή τσιγάρων ήταν συχνές. Η τοποθεσία των καπναποθηκών θα επρέπε επομένως να διευκολύνει την πρόσβαση, σε μία εποχή που τα αυτοκίνητα ήταν ελάχιστα και οι μετακινήσεις πιο δύσκολες.

Μία άλλη συνιστώσα που κατα πάσα πιθανότητα λήφθηκε ύποψιν για την τοποθεσία ανέγερσης των καπναποθηκών είναι η όσο το δυνατόν πιο κοντινή απόσταση σε κάποια πηγή φυσικής υγρασίας. Όπως παρατηρούμε στον πολεοδομικό χάρτη του Αγρινίου του 1929, διασχίζουν την πόλη δύο ρέμματα τα οποία σήμερα έχουν μπαζωθεί και τα ίχνη τους έχουν χαθεί. Προκύπτει όμως, πως κάποια από τα κτίρια βρίσκονταν πολύ κοντά στις υδάτινες αυτές πηγές. Αυτό γιατί κατά την διαδικασία της επεξεργασίας και της αποθήκευσης, για να μην ξεραθεί ο καπνός έπρεπε να είναι αυξημένα τα ποσοστά υγρασίας του περιβάλλοντος, κάτι που προσέφεραν οι φυσικές πηγές νερού. Αυτό ήταν κοινώς αποδεκτό εκείνη την εποχή και το καταλαβαίνουμε καλύτερα αν παρατηρήσουμε παραδείγματα από άλλες περιοχές. Στην Καβάλα και στο Βόλο, για παράδειγμα, οι καπναποθήκες εκμεταλλεύονται την υγρασία της θάλασσας, ενώ και στη Δράμα τα κτίρια είναι οικοδομημένα στην περιοχή των πηγών της Αγίας Βαρβάρας.

Σημερινός χάρτης του Αγρινίου με αποτυπωμένα τα δύο μπαζωμένα ρέματα που διέσχζαν την πόλη, όπως φαίνεται στον πολεοδομικό χάρτη του Αγρινίου του έτους 1929..

- ΡΕΜΑ
- ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΔΙΚΕΣ ΑΡΤΗΡΙΕΣ
- ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ
- ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΜΕΝΕΣ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΕΣ
- ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

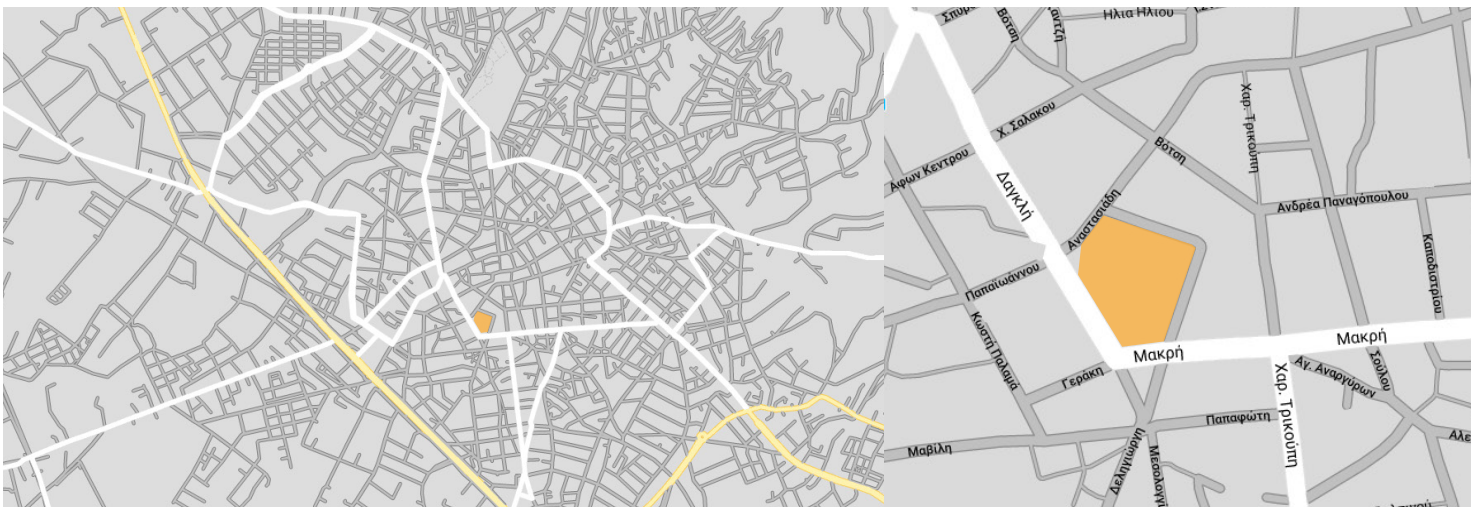

Πολεοδομικός χάρτης Αγρινίου 1929

ΔΡΑΜΑ. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΑΙ.
Drama. Grandes depots de tabacs.

03 Καπναποθήκες ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ

Δεληγιώργη 2, Αγρίνιο

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟ ΚΤΙΡΙΟ

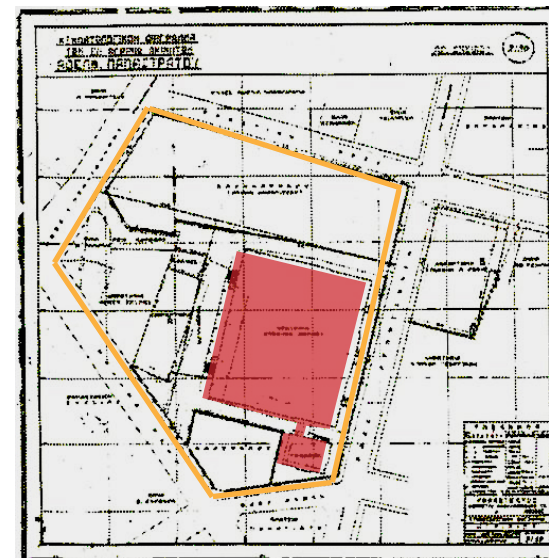
Ιστορικά στοιχεία

Τα κτίρια, τα οποία έχουν κυρηχθεί διατηρητέα από το Υπουργείο Πολιτισμού, βρίσκονται στο κέντρο του Αγρινίου, μεταξύ των οδών Δαγκλή, Μακρή και Δεληγιώργη, παραμένουν αναξιοποίητα και πλέον ανήκουν στο Ίδρυμα Παπαστράτος, που ιδρύθηκε το 1998 με το θάνατο του Τάσου Παπαστράτου. Οι καπναποθήκες, σύμφωνα με προφορικές πηγές, χτίζονται γύρω στο 1926 από τον Βασίλη Παπαστράτο, πρόγονο της σημερινής οικογένειας και αρχιτέκτονας πιθανολογείται πως ήταν ο Βασίλειος Τσουλούφης. Οπώς αναφέρει ο Ευάγγελος Παπαστράτος στην αυτοβιογραφία του για την εποχή μετά το 1919¹: “Σ’ εποχή που κανένας μας από τους τέσσερις αδελφούς, δεν είχε ακόμα αποκτήσει δικό του σπίτι, η Εταιρία μας ετοίμασε ένα οικοδομικό πρόγραμμα κι έχτισε διαδοχικά, στα μεγαλύτερα καπνοπαραγωγικά κέντρα, δώδεκα υποδειγματικές μεγάλες καπναποθήκες, μέσα στις οποίες εξασφαλίστηκαν βαθμιαία οι απαραίτητες συνθήκες για την υγεία, την άνεση και την καθαριότητα του εργατικού προσωπικού, καθώς και η καλή συντήρηση των καπνών”. Κατά τη διάρκεια του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου, οι Καπναποθήκες αναφέρεται πως λειτουργούσαν ως Νοσοκομείο. Αυτό αποδεικνύεται και από την ύπαρξη μέχρι σήμερα δωματίων-αιθουσών με ονομασίες όπως: Αίθουσα Έλλης, Κορυτσάς, Αργυροκάστρου. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, και σύμφωνα πάντα με προφορικές πηγές, οι Καπναποθήκες καταλαμβάνονται από τις Γερμανικές δυνάμεις. Από την Απελευθέρωση και μέχρι τη δεκαετία του 1970, οι αποθήκες λειτουργούν κανονικά. Σιγά-σιγά η επεξεργασία του καπνού μεταφέρεται στο πολυώροφο κτίσμα από οπλισμένο σκυρόδεμα που βρίσκεται στη Δυτική πλευρά των κτισμάτων, οπότε και οι Καπναποθήκες ερημώνονται.

Μορφολογική, κατασκευαστική, δομική, αρχιτεκτονική περιγραφή

Πρόκειται για δύο κτίρια τα οποία ενώνονται στο ισόγειο με εξώστη από οπλισμένο σκυρόδεμα. Στο πρώτο και μεγαλύτερο κτίριο, τριώροφο με ημιυπόγειο, γινόταν η επεξεργασία και η αποθήκευση των καπνών, ενώ το δεύτερο, ισόγειο με ημιυπόγειο, λειτουργούσε σαν ξενώνας και χώρος γραφείων. Η αρχική κάτοψη του κυρίως κτιρίου ήταν σχήματος “Π” (το εσωτερικό αίθριο ανοιγόταν προς τα δυτικά) και επρόκειτο για κτίριο διώροφο με ημιυπόγειο. Η ανέγερση του τμήματος που κλείνει το εσωτερικό αίθριο του κτιρίου καθώς και η ανέγερση του τρίτου ορόφου του κτιρίου δεν έχει χρονολογηθεί με ακρίβεια, παρόλα αυτά η επέμβαση γίνεται πριν το 1938 μιας και τα σχέδια του κ. Καραμπαλή (20/4/38) παρουσιάζουν την μεταγενέστερη κάτοψη του κτιρίου. Τον φέροντα οργανισμό του κτιρίου τον αποτελούν τοιχοποιίες από λιθοδομή επιχρισμένες εσωτερικά και εξωτερικά. Το δάπεδο είναι ξύλινο και στηρίζεται σε ξύλινα δοκάρια, πακτωμένα στους εξωτερικούς φέροντες τοίχους, ενώ οι εσωτερικοί διαχωριστικοί τοίχοι, είναι πετάσματα από ξύλο. Ο αρχιτέκτονας του έργου είναι προσηλωμένος σε μια εκλεκτικίζουσα αρχιτεκτονική. Στο μικρό κτίριο είναι περισσότερο έντονες οι κλασικιστικές επιδράσεις, ενώ στο μεγάλο γίνεται χρήση και μοτίβων Art Deco. Στο εσωτερικό του μεγάλου κτιρίου, σε χώρο που προέκυψε από προσθήκη, η χρήση του ανελκυστήρα δείχνει την ανταπόκριση του μελετητή στις νέες τεχνολογικές προόδους της αρχιτεκτονικής².

πηγή: Τεχνική Έκθεση 1999

Τοπογραφικό Διάγραμμα 1938

Βόρεια όψη (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Παλιό κτίριο Καπναποθηκών Παπαστράτου (σύνδεση ξενώνα- καπναποθήκης), Αγρίνιο (πηγή:προσωπικό αρχείο)

Ανατολική είσοδος (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Νότια είσοδος ημυπογείου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Το μεγάλο κτίριο έχει διαστάσεις 45,10μ.χ38,90μ. Η κύρια πρόσβαση για τους επισκέπτες βρίσκεται στην ανατολική του πλευρά, ενώ για τους εργαζομένους, χρησιμοποιούνταν οι εισοδοί της δυτικής πλευράς. Στη νότια πλευρά του κτιρίου, υπάρχουν εισοδοί που εξυπηρετούσαν κυρίως την επικοινωνία του, με το κτίριο γραφείων - ξενώνα. Το υπόγειο του κτιρίου χρησίμευε, για την αποθήκευση και αποξήρανση των καπνών, ενώ οι υπόλοιποι όροφοι για την επεξεργασία και την διαλογή τους, ανάλογα με την ποιότητα και το είδος τους. Η σύνθεση της κάτοψης είναι απλή. Μεγάλες αίθουσες διατάσσονται περιμετρικά, ενώ στο κέντρο, βρίσκονται κλιμακοστάσια, ανελκυστήρας, χώροι υγιεινής, κουζίνα, και φωταγωγοί. Κατασκευαστικά, όλες οι τοιχοποιίες του κτιρίου (εξωτερικές και εσωτερικές) είναι φέρουσες. Λόγω των μεγάλων διαστάσεων των αιθουσών, τα ξύλινα πατώματα φέρονται από μεταλλικά δοκάρια διατομής διπλού T που στηρίζονται σε τσιμεντένια υποστυλώματα στο υπόγειο και σε μεταλλικά στο ισόγειο. Η αίθουσα που κτίσθηκε στην θέση του παλαιού αίθριου, έχει σκελετό από ωπλισμένο σκυρόδεμα.

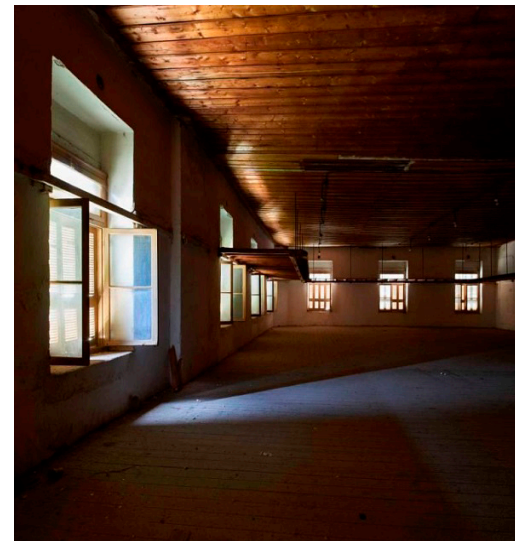
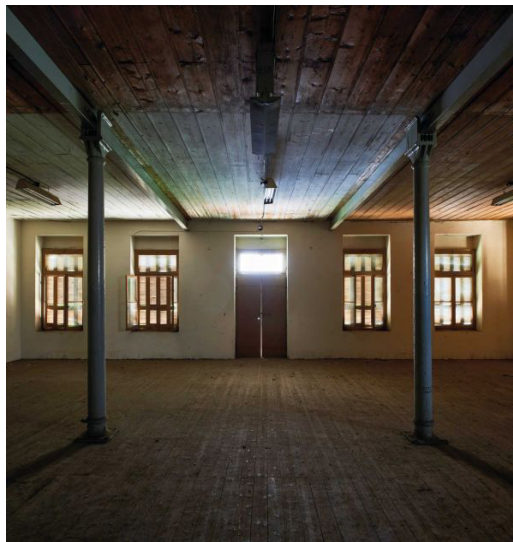
Το κτίριο γραφείων - ξενώνα έχει διαστάσεις 11,90μ. x 8,75μ. Υπόγειο και ισόγειο δεν επικοινωνούν εσωτερικά. Η πρόσβαση στο υπόγειο γίνεται από την βόρεια και ανατολική πλευρά του κτιρίου με πέτρινες σκάλες. Η κύρια πρόσβαση του ορόφου, γίνεται από την βόρεια πλευρά του κτιρίου, μέσω πέτρινης σκάλας, που οδηγεί σε ξύλινο περίτεχνο προθάλαμο. Εσωτερικά υπάρχει και δεύτερος όμοιος προθάλαμος. Δυτικά της κύριας αυτής πρόσβασης και πάντα στην βόρεια πλευρά του κτιρίου, συναντάμε και δεύτερη σκάλα από ωπλισμένο σκυρόδεμα, που οδηγεί στον επίσης από ωπλισμένο σκυρόδεμα εξώστη, μέσω του οποίου ενώνονται τα δυο κτίρια.

Υπόγειο Κατναποθήκης Παπαστράτου, Αγρίνιο (φωτ.: Χρίστος Σιμάτος)
εικ. 15

Κλιμακοστάσιο Κατναποθήκης Παπαστράτου, Αγρίνιο
(φωτ.: Χρίστος Σιμάτος)
εικ. 16

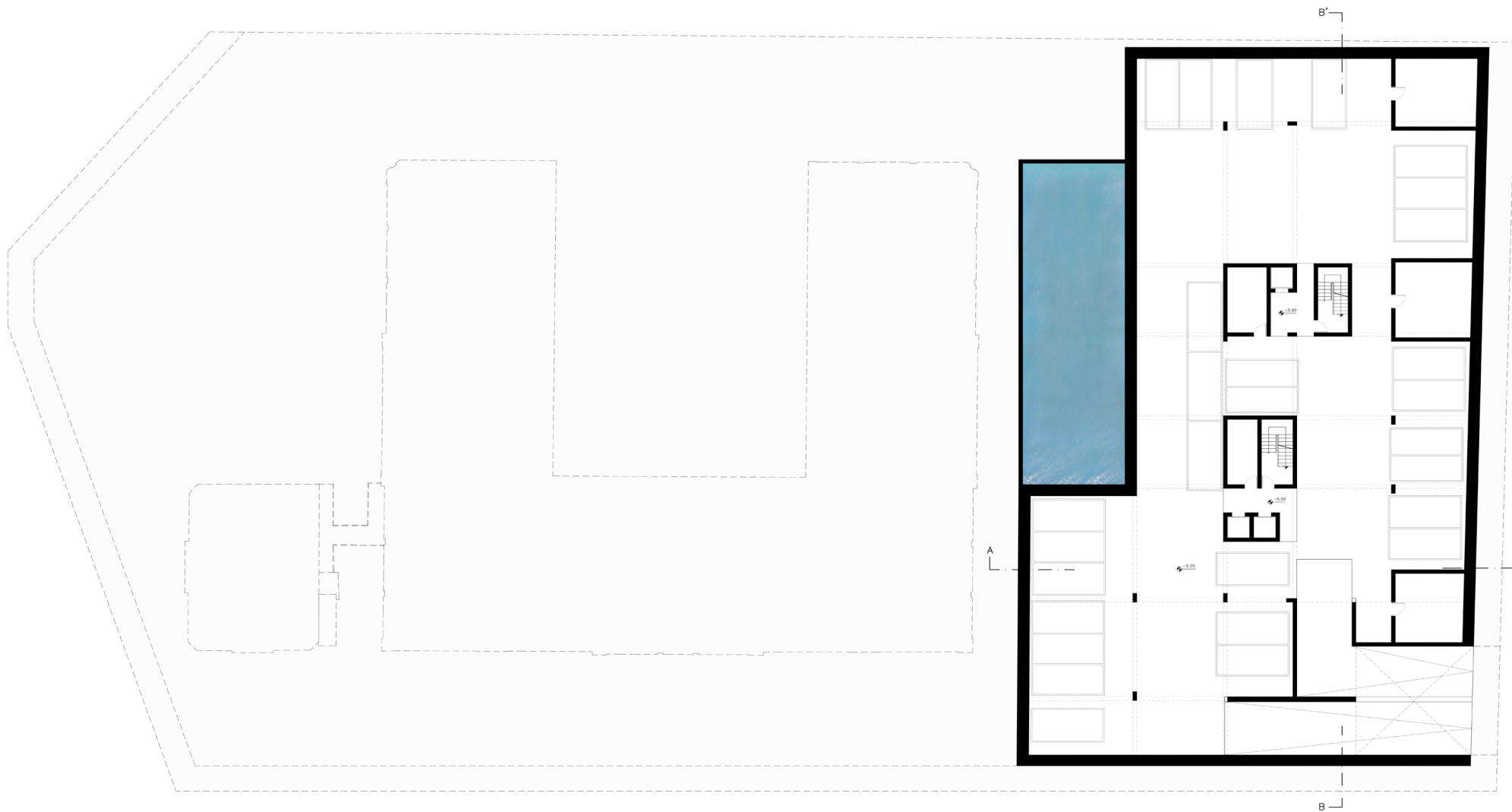

Προθάλαμος ξενώνα (πηγή: προσωπικό αρχείο)

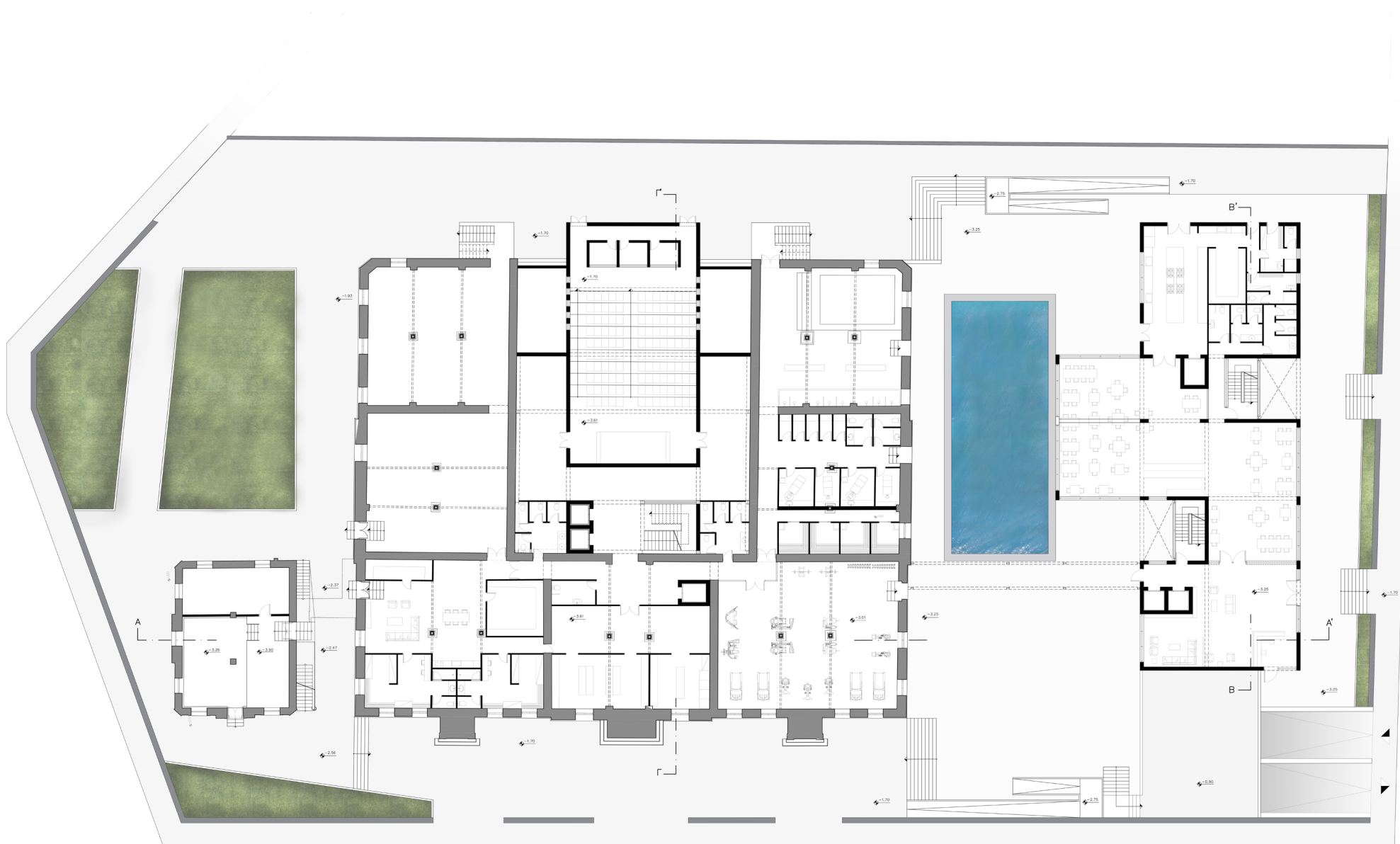

Στέγη παλιάς καπναποθήκης Παπαστράτου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

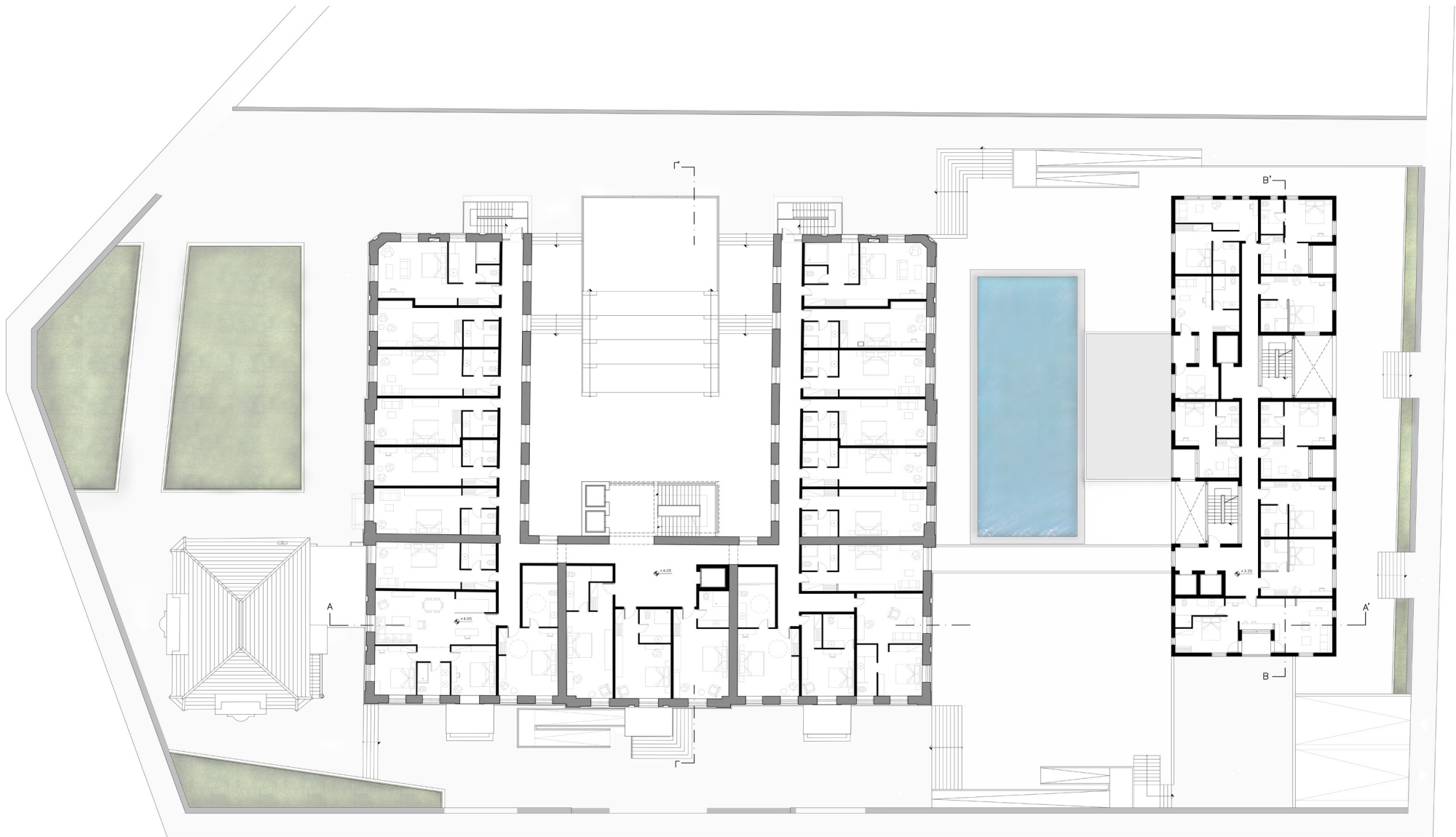
ΚΑΤΟΨΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ

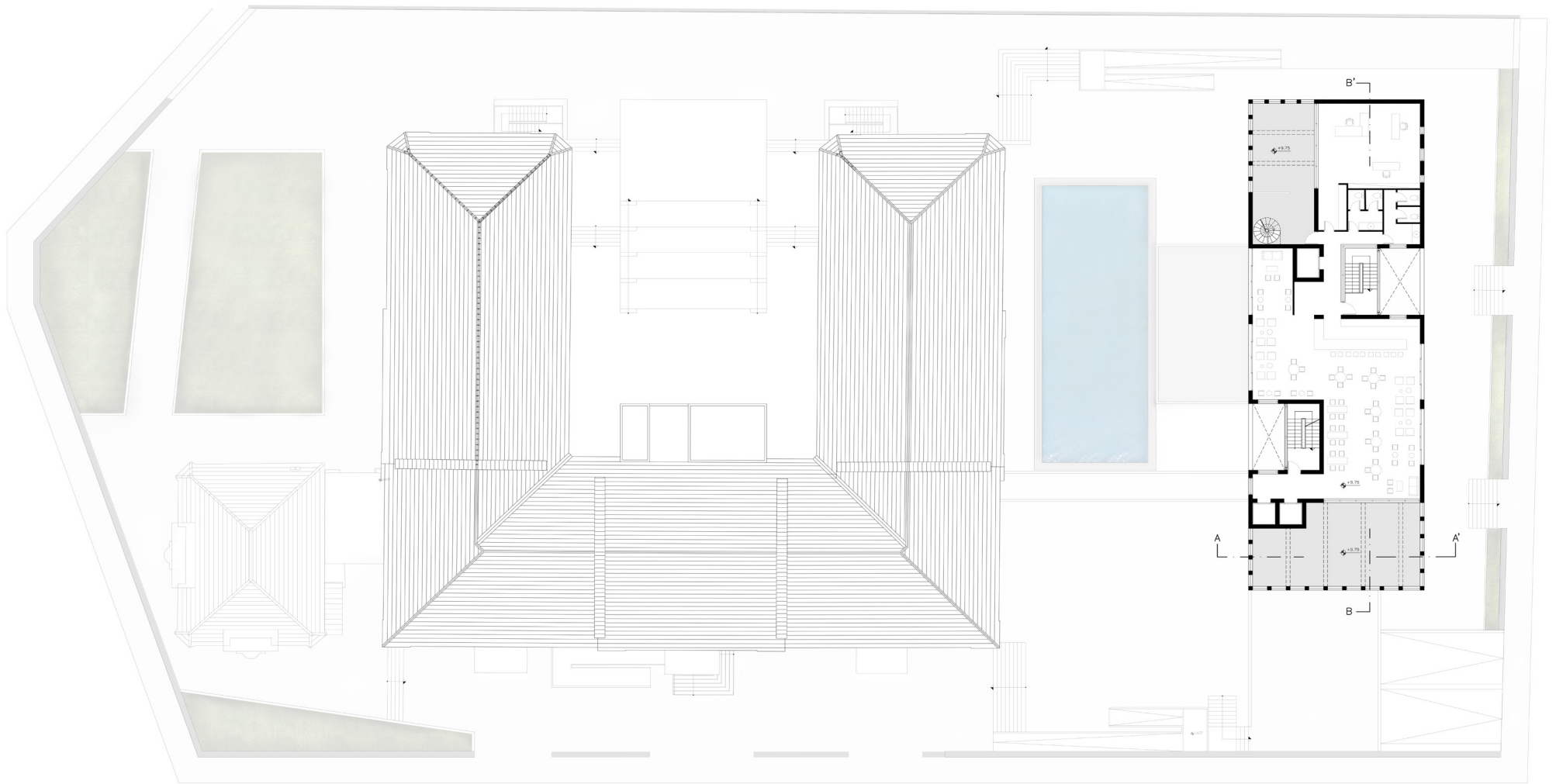
ΚΑΤΟΨΗ ΗΜΙΥΠΟΓΕΙΟΥ

ΚΑΤΟΨΗ ΥΠΕΡΥΨΩΜΕΝΟΥ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

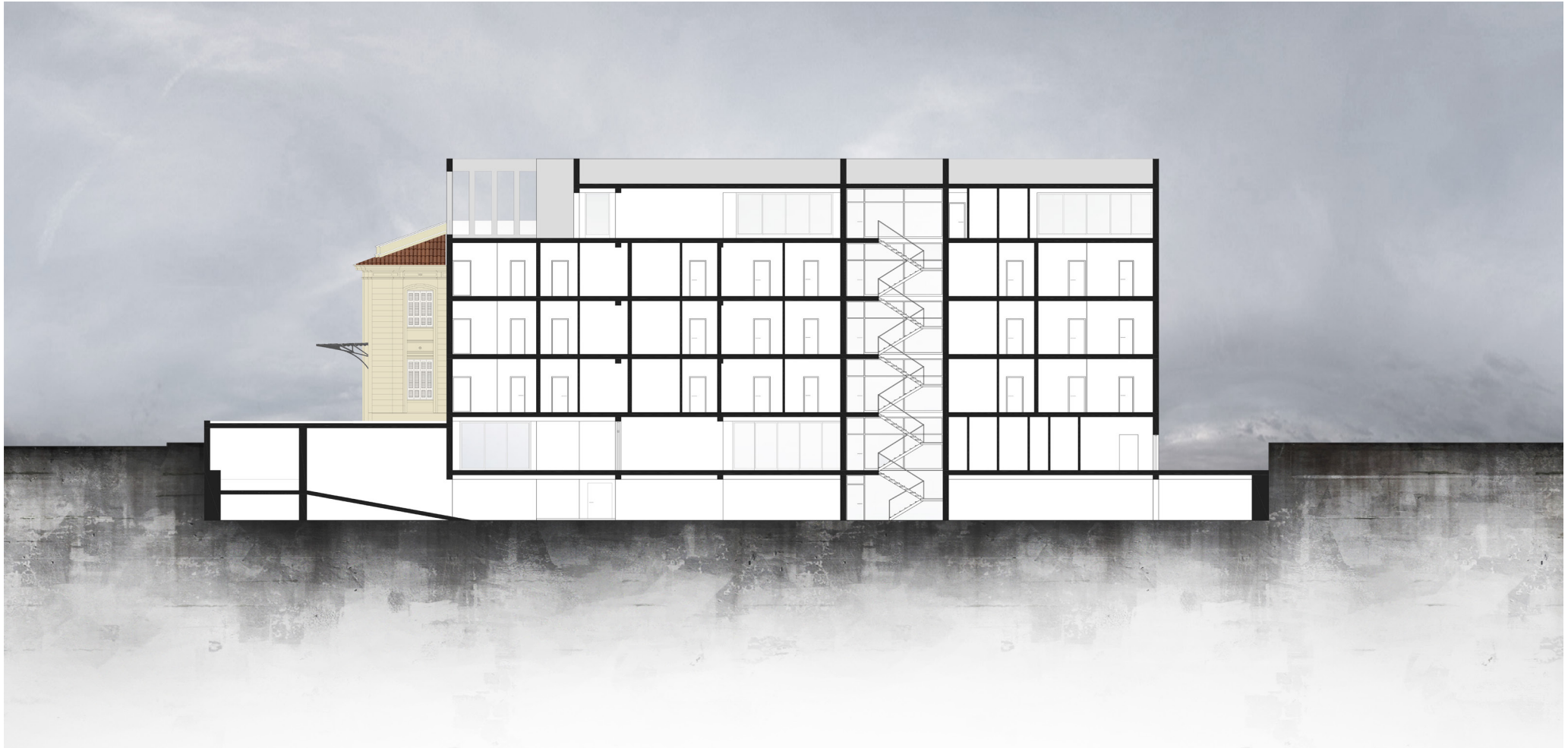
ΚΑΤΩΦΗ Α ΟΡΟΦΟΥ

ΚΑΤΟΨΗ ΔΩΜΑΤΟΣ

TOMH A-A'

TOMH B-B'

ΤΟΜΗ Γ-Γ'

ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ

ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ

ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

5. ΦΩΤΟΡΕΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελούδη-Ζαρκάδα Σαπφώ, **Η Καβάλα ως Καπνούπολη**, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας -Ανατολικής Μακεδονίας, 1986

Αγριαντώνη Χριστίνα, **Οι απαρχές της εκβιομηχάνισης στην Ελλάδα του 19ου αιώνα**, Εκδόσεις Κατάρτι, 2010

Αδαμάκης Κωνσταντίνος, **Τα Βιομηχανικά Κτίρια του Βόλου**, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, 2009

Ανδρικόπουλος Ευθύμιος, **Η αρχιτεκτονική και η πολεοδομία του μεσοπολέμου στην πόλη του Αγρινίου**, εκδόσεις Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, 2010

Δημήτρης Καρύδης, **Τα επτά βιβλία της Πολεοδομίας**, Εκδόσεις Παπασωτηρίου, 2006

Δώρα Μονιούδη – Γαβαλά, **Αγρίνιο: Πολεοδομική Εξέλιξη, από την αναδημιουργία στην ακμή του μεσοπολέμου (1830 – 1940)**, Δήμος Αγρινίου, Δεκέμβριος 2010

Καμίλο Νολλας, **Καπνομάγαζα**, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2007

Κωνσταντίνα Μπάδα-Βασιλίας Πατρώνης, **Η μνήμη του επαρχιακού αστικού τόπου και τοπίου: Το Αγρίνιο μέχρι τη δεκαετία του '60**, Μεταίχμιο, 2003

Λαμπριανίδης Λόης, **Κατανομή της Κπανοβιομηχανίας και του Καπνεμπορίου στον Ελλαδικό χώρο: Πορεία Αυξανόμενης Συγκέντρωσης, Πόλη και Περιφέρεια**, 7, 1983

Μαϊστρου Ελένη, Δακουρά- Βογιατζόγλου Όλγα, Καραθανάση Έφη, Καλιοτζίδου Μαρία, **Η Βιομηχανική Κληρονομιά της Νέας Ιωνίας**, Εκδόσεις Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, 2002

Μελία Κουρτίνα-Παύλου Ελπινίκη, **Αρχιτεκτονική των Καπναποθηκών στον Ελλαδικό Χώρο**, Ερευνητική Εργασία, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, 2008

Μπαρχάμπας Αριστείδης, **Καπνεργάτες ,οι κυνηγοί του ονείρου**, Μάιος 2007

Μπαρχάμπας Αριστείδης, **Το Αγρίνιο κάποτε...**, εκδόσεις Ergo, Αθήνα 2003

Μπίρης Μάνος, **Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925**, Εκδόσεις Μέλισσα, 2003
Παπαστράτος Ευάγγελος, **Η δουλειά και ο κόπος της**, Αθήνα 1964

Ροδόπη –Ηρίνα Ντοκα, Αγρίνιο –Καβάλα: **Ήσαν Μηπως Τα Καπνεργοστασια «Μια Καποια Λυσις;**, Σχόλη Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π. Διάλεξη-Ιούλιος 2013

Σκούρας Δημήτρης, Δημαράς Ε., **Ο Καπνός στην Ελληνική οικονομία**, Gutenberg, 2001

Σταύρος Ζωγραφάκης- Ευθαλία Δημαρά- Β. Μιχαλόπουλος- Δ. Σκούρας- Δ. Τζελέπης- Δημήτριος Ψαλτόπουλος- Μιχαλης Ντεμούσης, **Ο καπνός στην Ελληνική οικονομία**, Gutenberg, 2001

